

JAVASLAT

A pomázi ONCSA telep

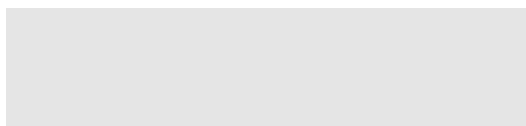
a Pomázi Települési Értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Szczuka Attila

Kelt: Pomáz. 2023. október 25.

a javaslattevő aláírása:

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve, címe:

Közösen a Városunkért Egyesület Pomáz, Németh László u. 3.

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: *Szczuka Attila*

Levelezési cím:

Telefonszám:

E-mail cím:

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: ***A pomázi ONCSA telep***

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása: (csak egy jelölhető)

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☒ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	
-

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: *Pomáz, Rákóczi út 41-től – 71-ig*

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

- települési
-

a javaslattevő aláírása:

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

A pomázi ONCSA telep

1939-ben a Teleki kormány nagyszabású produktív szociálpolitikai programba kezdett, melynek célja a támogatottak önálló létalapjának megteremtése volt. Valamint az, hogy a támogatásra szoruló néprétegek (szegény sorsú nagycsaládosok) részére nemcsak átmeneti segítséget, hanem állandó életlehetőséget, tisztességes megélhetést biztosítson.

Az így támogatottak házhoz, kerthez, munkaeszközökhöz és munkához juthattak 30 éves kedvező feltételű hitelre. Létrehozták az Országos Nép- és Családvédelmi Alapot. Szervezeti háttérként 1940-ben létrejött Országos Szociális Felügyelet, élén öt szociális felügyelővel. Egyik közülük az a pomázi kötődésű Steller Mária volt, aki korábban a védőnői hálózat fejlesztésén dolgozott.

A program – amely azóta is egyedülálló – mind módjában, mind kiterjedésében, mert egyrészt komoly felmérés és mentorképzés előzte meg, valamint a pénzügyeket bonyolítását kiragadta a bankszektor kezéből, a kedvező feltételek megtartása érdekében. Másrészt – a tervek szerint - egy generáción át mentorálja a gyökeresen új körülmények közé került családokat. A mentorálást a település tekintélyvezetői (védőnők, pedagógusok) végezték. Országosan 10763 ház épült meg így.

A háború és az azt követő politikai változások megtörték a program kifizetését azonban a Pomázon megépült és 1943-ban átadásra került 20 ONCSA ház lakói szövevényes rokoni társadalmi kapcsolataik által máig élő mikro társadalmat alkotnak.

Az ONCSA program házainak általános leírása:

A 76 m² alapterületű lakás építési költsége 4-6000 Pengőt tett ki.

Azért, hogy az építőanyag-kiutalás és a pénzügyi részletek egyszerűbbek legyenek, országosan mindössze 6 alaprajzi elrendezést és néhány alváltozatot engedélyeztek, a népi motívumoknak így csak a falazat kialakításakor, a tetőszerkezet megtervezésekor, a tornác beépítési módjánál jutott szerep. A másik kérdés a szobaszám volt: jóllehet a korszerű falusi építészetéről szóló vitában a kétszobás ház minimum-követelményként került több ízben is leírásra, mégis az egyszobás kialakítás mellett döntöttek (igaz, 5 alaprajzi típus esetében bővítési lehetőséggel).

Az indok egyrészt a fűtés magas költsége volt, másrészt az, hogy a nincstelen és legalább négy gyermeket eltartó családfő már az egyszobás lakás árát is nehezen törlesztheti.

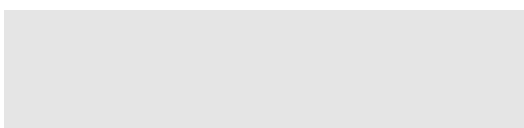
Közegészségügyi és esztétikai tekintetben sokkal kevesebb megalkuvásra kényszerültek a tervezők. A falazat anyaga – a városi építkezések kivételével – a legtöbb esetben vályog volt ugyan (részben az alacsony ár miatt, részben azért, hogy a kiszemelt család is kivehesse a részét a munkából), de mindig ragaszkodtak a kő, vagy téglához és a szigeteléshez. (Érdemes megjegyezni, hogy háború alatt az ehhez szükséges kátrányos papírlemez csak a legnagyobb nehézségek árán, központi kiutalás révén lehetett beszerezni.)

A szobák gyalult fapadlós, a konyhák köves vagy téglás borításáról ugyancsak nem mondtak le, még akkor sem, ha emiatt hónapokat, fél éveket csúszott az átadás.

A külső kivitelnél – az egységes alaprajz ellenére – az adott tájegység népi építészeti formáinak követését tűzték ki célul.

A homlokzat díszítésénél eleinte nagyon visszafogott megoldások voltak jellemzők: az Országos Szociális Felügyelőség Mérnöki Osztályának, tisztviselői a népi hagyományból a visszafogottabb, egyszerűbb megoldásokat részesítették előnyben.

a javaslattevő aláírása:

A falusi házak alaprajza sem követte feltétlenül a hagyományokat: tornácot ugyan csaknem mindig tartalmaztak a tervek, de ez nem mindig vonult végig az épület mellett, hanem több esetben ennek rovására szélesítették meg az utcafronton elhelyezkedő lakószobát, az általában a konyhából közvetlenül elérhető kamrát (a közös fal megnyitása szintén a praktikumot szolgálta a hagyomány ellenében).

Pomázon a házak 260 négyszögöles telekre épültek. Két-két telekhez közös kúttal.

Mára egyedül a 65 sz. ház (2188/1 Hrsz) maradt meg közel eredeti formájában, melyet jó volna helyi védelem alá vonni.

Ezek a típustervek a tűzközpontos, szabadkéményes, ősi falusi ház alaprajzából indultak ki, a ház hosszoldalán tornáccal, az utcai részen lakószobával, mely a hálókörök ésszerű elrendezésével a férőhelyszámot igyekezett növelni. A ház bővítésének, toldásának lehetősége hátrafelé hosszanti irányban biztosított volt.

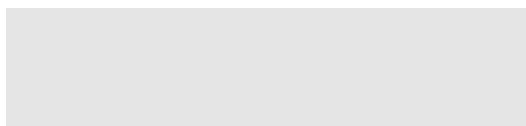
Az épületek általában közművesítetlen területen létesültek, így minden házon belül csak a mosdóhelyiséget, vagy fürkét építették meg. Itt is egy darab falikút készült, ez biztosítja a vízvételi lehetőséget (a szennyvízelvezetést máig nem oldották meg, ma is vödörbe gyűjtik és szétlocsolják a kertben!) Az árnyékszék a fűszerművel egybeépített különálló melléképületben nyert elhelyezést. Ma is ezt használják!

Az egykori boltíves tornác ajtónyílás befalazásra került, a bejárat utólagos oldalsó lépcsővel a tornácról nyílik. Az egykori étkező-konyhából egy kisebb lakószobát választottak le önálló bejárással. A megmaradt konyhából nyílik a kamra.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

Az ONCSA program a II. világháború küszöbén egy példátlan – azóta is egyedülállóan sokoldalú támogatási rendszer volt a nagycsaládosok számára. A program szervezettsége is példamutató volt, mind a felmérések, mind az irányítók és a mentorok képzése tekintetében. A kivitelezés közben felmerülő tapasztalatok megosztása is országosan szervezett formában történt. A családok felemelkedéséhez, igazi életmód váltásához nem pusztán lakhatást és eszközöket adott, hanem a képzett mentorálás által szellemi muníciót is adott az érintetteknek. Túlzás nélkül állítható, hogy bár a történelem megakadályozta a program kifutását, azonban az érintett családokat szó szerint a nyomortól mentette meg. Az ONCSA telep egy pozitív emlékhely arra, hogy működhet jól a produktív szociálpolitika. A felújított, bővített épületek a telepen jó példák arra, hogy a családok mekkora utat tehetnek meg a telep megépítése óta. A telep kincse az eredeti állapotban megőrzött, szépen karbantartott Rákóczi út 65 sz alatti ház. A telepen élők ma is közösséget alkotnak.

a javaslattevő aláírása:

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források stb.)

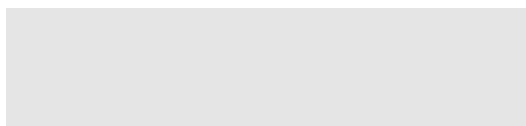
Források:

- *Timon Kálmán: Fejezetek a magyar lakásépítés történetéből – ONCSA házépítési Akció (Magyar Építőipar 1983. 7. sz)*
- *Levéltári Szemle, 32. (1982) Levéltári Szemle, 32. (1982) 1. szám / HIVATALTÖRTÉNET / Czuczor László: Az Országos Nép és Családvédelmi Alap (ONCSA) szervezete és működése / 43–56. o.*
- *Szociológia 19813-4. szám / Visszatekintés / Bebey Katalin: Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap munkássága 1940—1944*
- *Hámori Péter: ONCSA-telepek egy kaptafára (Népszabadság - Budapest melléklet, 2001. augusztus2001-08-10)*
- *Megyeri Anna: Az ONCSA emlékei (Zalai Hírlap, 1996. szeptember (52. évfolyam, 204-228. szám)1996-09-14 / 215. szám)*
- *Elek Ilona szóbeli visszaemlékezései és FB bejegyzései az ONCSA lakóiról*

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe (ha van):

Kelt: Pomáz, 2023. október 25.

a javaslattevő aláírása:

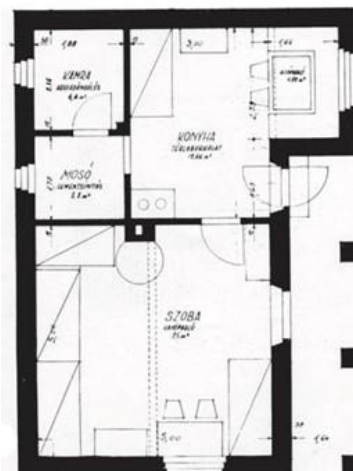
III. KÖTELEZŐ MELLÉKLETEK

1. sz. melléklet: Fényképek

A pomázi ONCSA telep

A tornác rovasára ebédlőfülkével bővített konyha. A konyhában is van hálóhely. Alapterülete 76 m².

A pomázi házak alaprajza

Eredeti formájában megmaradt ONCSA ház
(Rákóczi út 65.)

Rákóczi út 65 alatti ház tornáca

ONCSA ház eredeti utcai homlokzat
léckerítéssel

a javaslattevő aláírása:

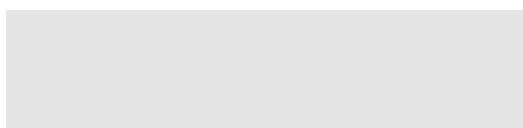

Légifotó az ONCSA telepről 1966.aug 11.
(Jól látszik az egykor beépítetlen környék.)

Helytörténeti séta az ONCSA telepen egykori lakókkal és leszármazottakkal és
érdeklődőkkel (2023.aug.)

a javaslattevő aláírása:

2. sz. melléklet: - Hungarikum törvénynek való megfeleltetés

Az ONCSA program a produktív szociálpolitika mintapéldája. Mind előkészítettségében, mind támogatási rendszerében, mentorálási rendszerében mintapéldája annak, hogy elesett rétegeket hogyan lehet felemelni és megtanítani arra, hogy lehet a kapott támogatással jól gazdálkodni. Mind szervezeti hátterében, mind jogi hátterében (1940 évi XXIII törvény) példaértékű átgondoltságú program volt, melynek teljeskörűségére azóta sincs újabb példa.

3. sz.

Név	Típus	Méret
 1966. aug 11. fentről pont hu_1.jpg	JPG fájl	63 KB
 Alaprajz_4. tip_haz_ONCSA.jpg	JPG fájl	29 KB
 Legifoto_1966_ONCSA_telep.jpg	JPG fájl	111 KB
 ONCSA telepi séta 2023 aug.jpg	JPG fájl	2 163 KB
 ONCSA_haz_utcai homlokzat.jpg	JPG fájl	90 KB
 ONCSA_hazak_Pomazon.jpg	JPG fájl	241 KB
 Rákóczi_ut_65.jpg	JPG fájl	119 KB
 Rákóczi_ut_65_tornac.jpg	JPG fájl	87 KB

melléklet: A fenti mellékleteket csatoltam:

Kelt: Pomáz, 2023. október 25.

HOZZÁJÁRULÓ NYILATKOZAT*

Alulírott, **Szczuka Attila** hozzájárulok, hogy az általam készített és fentebb felsorolt a „**A pomázi ONCSA telep**” című települési értéktárba való javaslattevéssel illetve a fentebb csatolt Dokumentumokat és fényképeket a **Pomázi Települési Értéktár Bizottság**, (valamint a Pest Megyei Értéktár vagy ahhoz kapcsolódó intézmény, szervezet) korlátlanul, bármikor térítés- és díjmentesen felhasználhassa, nyilvánossá tegye a helyi értékek adminisztrációja, archiválása, dokumentálása és népszerűsítése céljából.

Kelt: Pomáz, 2023. október 25.

* A hozzájáruló nyilatkozat nem visszavonható!

a javaslattevő aláírása:

